

УДК 35.071.1

О. М. Шмаков

Ю. П. Бабков

В. Ю. Поляков

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА СКЛАД УГРУПОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНОМУ ЗБРОЙНОМУ КОНФЛІКТІ

Визначено перелік факторів, які мають вплив на склад угруповання Національної гвардії України для виконання завдань за призначенням у випадках виникнення кризових ситуацій на державному кордоні та їх ескалації до міждержавного збройного конфлікту (збройної агресії проти України). Проведено ранжирування вибраних факторів з метою розроблення методики визначення раціонального складу угруповання Національної гвардії України для виконання завдань у сфері оборони.

Ключові слова: загострення обстановки на державному кордоні, збройний конфлікт на державному кордоні, збройна агресія проти України, угруповання Національної гвардії України, фактори війни, метод експертних оцінок.

Постановка проблеми. Законом передбачено участь Національної гвардії України (НГУ) у відсічі збройної агресії проти України [1]. Це питання розглядається в контексті діяльності сектору безпеки і оборони України. У Концепції його розвитку [2] здійснено розподіл відповідальності складових цього сектору безпеки і оборони за організацію планування, реагування на загрози та під час виконання завдань за призначенням. Така відповідальність стосується й НГУ.

У випадку виникнення кризових ситуацій, які можуть перерости у міжнародний збройний конфлікт, НГУ створюватиме відповідне угруповання сил для виконання покладених завдань у сфері оборони. Потребує розгляду питання стосовно чисельності, складу, розгортання сил, забезпечення такого угруповання.

Можна вважати, що дослідження потрібних угруповань НГУ для виконання завдань у сфері безпеки проводяться досить інтенсивно. Однак визначення потрібних угруповань НГУ для сфери оборони є питанням новим, тим більше що функції гвардії з оборони істотно розширені порівняно з колишніми внутрішніми військами МВС України.

Таким чином, розв'язання питань, у першу чергу з визначення образу і складу угруповань НГУ для сфери оборони, потрібно починати з виявлення істотних факторів впливу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Фактори, що впливають на створення угруповань військ (сил) як НГУ, так і Збройних Сил (ЗС) України, розглядалися у низці досліджень.

Так, у праці [3] авторами надано результати ранжирування факторів, що впливають на склад і чисельність угруповань НГУ, які створюються для виконання завдань із забезпечення громадської безпеки. Фактори було згруповано за трьома надзвичайними ситуаціями – соціального, техногенного та природного характеру і проведено їх ранжирування за допомогою методу експертного оцінювання.

У праці [4] з використанням методу експертного оцінювання отримано результати ранжирування факторів, що впливають на склад угруповання військ під час його створення для відбиття агресії. Запропоновані фактори були розподілені за групами: воєнно-політичні, стратегічні (оперативно-стратегічні), технічні тощо.

У монографії [5] досліджено фактори, що впливали на створення угруповань військ (сил) у локальних війнах і збройних конфліктах другої половини ХХ та на початку ХХІ ст. У праці [6] такі фактори систематизовано відповідно до сучасних умов створення угруповання військ (сил) в операціях ЗС України. У статті [7] наведено сукупність основних факторів, що впливають на

організаційне будівництво (реформування) Повітряних Сил ЗС України. Слід зазначити, що у джерелах [6] та [7] ранжирування факторів проведене не було, що не повною мірою дозволяє окреслити ті, які мають найбільший вплив на створення угруповань військ (сил).

У результаті вивчення відомих наукових публікацій, у яких досліджувалися фактори впливу на створення угруповань військ (сил) як у сфері оборони, так і у сфері безпеки, стає зрозумілим, що це питання не розглядалося в контексті динаміки виникнення і розвитку (ескалації) міжнародного збройного конфлікту, причому саме стосовно участі НГУ в обороні держави.

Мета статті: визначити фактори, які мають вплив на створення угруповання НГУ для реагування на кризові ситуації, що можуть перерости у міжнародний збройний конфлікт; згрупувати фактори залежно від етапу виникнення і розвитку міжнародного збройного конфлікту; провести їх ранжирування з метою визначення найбільш вагомих факторів на кожному етапі, а також визначити зміну значущості факторів, що впливають на склад угруповання, у процесі зміни етапів конфлікту.

Виклад основного матеріалу. Проведений аналіз локальних війн і міжнародних збройних конфліктів другої половини ХХ та початку ХХІ ст. свідчить, що міжнародний збройний конфлікт (війна) за участю України не виникатиме раптово із початком вторгнення збройних сил країни-агресора на нашу територію. Цьому передуватимуть попередні етапи його виникнення та ескалації.

Можна виділити такі етапи.

1. Загострення обстановки на державному кордоні.
2. Збройний конфлікт на державному кордоні.
3. Повномасштабна збройна агресія проти України.

На кожному етапі розвитку міжнародного збройного конфлікту НГУ виконуватиме функції, притаманні саме цьому етапу розвитку конфлікту, і застосовуватиме при цьому відповідні сили.

З урахуванням характеру та особливостей завдань, покладених на НГУ [1], у статті під угрупованням НГУ розуміються зведені в систему під єдине керівництво з'єднання і військові частини, окремі підрозділи НГУ з відповідним шиккуванням (розташуванням) на місцевості.

За часом угруповання НГУ може змінюватися залежно від розвитку обстановки, а також необхідності організації службово-бойових дій на нових напрямках. Наприклад, первісно створене для реагування на ускладнення обстановки на кордоні угруповання НГУ може нарощуватися у разі ескалації конфлікту і, вочевидь, на етапі відсічі збройної агресії набути найбільш повного складу й більш удосконаленого оперативного шиккування [9].

Для визначення образу і бойового складу будь-якого угруповання військ (сил) бажано виходити із загальних понять, наприклад, з поняття “фактори війни”.

Згідно з [10] фактори війни – це приведені в дію матеріальні та духовні можливості воюючих сторін (потенціали), які суттєво впливають на хід і наслідки війни. Найбільш загальними і вирішальними факторами війни є такі реалізовані потенціали, як бойовий, воєнний, морально-політичний, науковий, соціальний, економічний тощо. Ступінь і механізм реалізації потенційних можливостей і перетворення їх на фактори залежать від способу виробництва, соціально-економічного і політичного ладу. Це активний, творчий процес, в якому вирішальну роль відіграє свідомо діяльність народних мас, класів, партій, воєнно-політичного керівництва. Проте автори вважають, що на сучасному етапі основний вплив на перетворення потенційних можливостей на фактори війни відіграє діяльність, в першу чергу, воєнно-політичного керівництва і політичних партій.

Вплив державного устрою виражається у позиції воєнно-політичного керівництва стосовно ролі НГУ у війні: вважається, що основна частка функцій гвардії (близько 70 %) належить до сфери безпеки, а близько 30 % – до сфери оборони; передбачається нарощування мобілізаційних можливостей і резерву гвардії.

Вплив соціально-економічного устрою виражається у своєчасному і повному забезпеченні потреб гвардії в озброєнні, спеціальній і військовій техніці, матеріальних і технічних засобах, людських ресурсах. Вважається, що військовозобов'язані резерву гвардії навчені й готові до захисту Вітчизни.

Виходячи з мети статті до потрібних факторів відбираються такі, що визначають потрібний бойовий і чисельний склад угруповань НГУ для різних періодів

міжнародного збройного конфлікту. Ці фактори визначаються на основі логічних міркувань військових фахівців у галузі воєнного мистецтва і будівництва ЗС України та інших військових формувань держави.

До загальних факторів, зумовлених державним і соціально-економічним устроєм та виробничими можливостями країни, можна віднести: кількість і призначення формувань НГУ; чисельність сил НГУ, які необхідно виділити на бойові дії зі складу наявних; чисельність сил і терміни їх надходження за планом мобілізації.

До факторів оперативного характеру, що істотно впливають на хід і наслідки бойових дій, можна віднести такі.

На першому етапі – загострення обстановки на державному кордоні: чисельність і характер сил противника; види дій, які вони можуть здійснювати; фронт, глибина та інтенсивність дій у зоні відповідальності НГУ; обсяг і характер завдань у співвідношенні між ДПСУ і НГУ.

На другому етапі – збройний конфлікт на державному кордоні: чисельність і характер сил противника; види дій, які вони можуть здійснювати; фронт, глибина та інтенсивність дій у зоні відповідальності НГУ; терміни прибуття на державний кордон формувань ЗС України; обсяг і характер завдань у співвідношенні між ЗС України і НГУ.

На третьому етапі – чисельність і характер сил противника; район призначення і розмір зони відповідальності НГУ; види дій, які противник може здійснювати; фронт, глибина та інтенсивність його дій у зоні відповідальності НГУ; завдання угруповань НГУ, види і форми їх дій.

Характеристики загальних факторів можна виявити на основі аналізу законодавчих і відомчих актів МВС України, МОУ, НГУ, а характеристики оперативних факторів – на основі сценарного підходу до виявлення подій у разі вторгнення противника на територію країни.

Доцільно розглянути детальніше фактори оперативного характеру, які впливають на створення угруповання НГУ для реагування на виникнення і розвиток міжнародного збройного конфлікту залежно від його етапів.

Для застосування методу експертного оцінювання слід кількість впливових факторів оперативного характеру вважати однаковою за кожним етапом кризової обстановки. При цьому можлива подальша деталізація значущих факторів. У зв'язку з цим можна навести такий список факторів.

1. На етапі загострення обстановки на державному кордоні

1.1. Наявність правового режиму надзвичайного стану.

1.2. Кількість важливих державних об'єктів у районі загострення обстановки, що підлягають охороні.

1.3. Кількість і характер сил противника.

1.4. Фронт і глибина дій противника (розмір району загострення обстановки).

1.5. Види, форми і способи дій противника.

1.6. Співвідношення обсягу завдань між ДПСУ і НГУ.

1.7. Імовірність виникнення масових безладь у населених пунктах.

1.8. Інтенсивність дій противника.

1.9. Імовірність розширення району ускладнення обстановки на кордоні.

1.10. Тривалість виконання завдань.

2. На етапі збройного конфлікту на державному кордоні

2.1. Термін прибуття у район прикордонного конфлікту сил негайного реагування ЗС України.

2.2. Чисельність і характер сил противника.

2.3. Співвідношення обсягу завдань між ДПСУ, НГУ і ЗС України.

2.4. Фронт і глибина дій противника.

2.5. Кількість захоплених державних об'єктів, об'єктів інфраструктури, населених пунктів.

2.6. Кількість важливих державних об'єктів та об'єктів, уразливих у диверсійному та терористичному відношеннях.

2.7. Ступінь загрози розв'язання міжнародного збройного конфлікту.

2.8. Види, форми і способи дій противника [незаконних збройних формувань (НЗФ) та диверсійно-розвідувальних сил (ДРС)].

2.9. Інтенсивність дій противника.

2.10. Тривалість виконання завдань.

3. На етапі повномасштабної збройної агресії проти України

3.1. Чисельність і характер сил противника.

3.2. Фронт і глибина дій противника.

3.3. Розмір операційного району оперативного (оперативно-тактичного) угруповання військ ОУВ (ОТУВ) ЗС України та зони відповідальності НГУ.

3.4. Види, форми і способи дій противника.

3.5. Кількість і характер сил противника, якому буде протидіяти угруповання НГУ.

3.6. Інтенсивність дій противника.

3.7. Склад ОУВ (ОТУВ) ЗС України, що проводить оборонну операцію.

3.8. Завдання, форми і способи дій угруповання НГУ.

3.9. Кількість шляхів сполучення у зоні відповідальності угруповання НГУ.

3.10. Тривалість виконання завдань угрупованням НГУ.

Для отримання первинних результатів дослідження було сформовано групу експертів із числа офіцерів оперативного рівня (перший заступник начальника оперативно-територіального об'єднання НГУ – начальник

штабу, начальник відділу штабу ГУ НГУ, начальник служби апарату командувача НГУ) та науково-педагогічного складу Національної академії НГУ.

Експертам було запропоновано множини факторів, які матимуть вплив на склад угруповання НГУ на кожному з етапів виникнення та ескалації міжнародного збройного конфлікту, у яких вони провели ранжирування факторів у порядку зниження їх впливу на склад угруповання.

Результати ранжирування факторів подані у вигляді діаграм (рис. 1, 2, 3).

На етапі загострення обстановки на державному кордоні

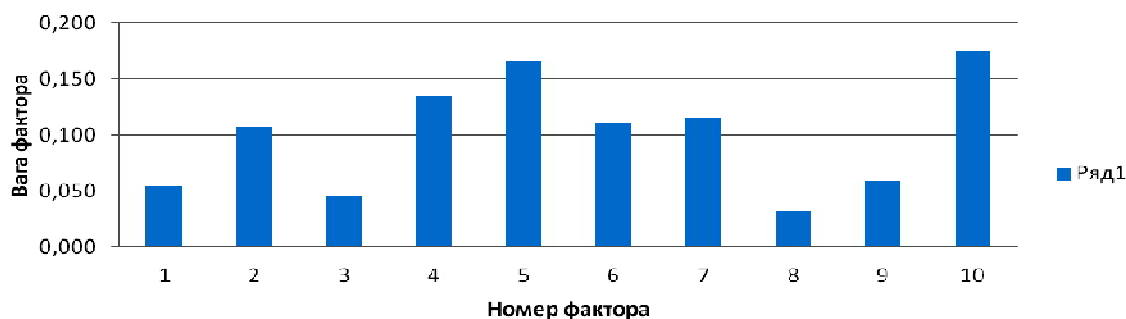

Рис. 1. Діаграма рангів на етапі загострення обстановки на державному кордоні

На етапі збройного конфлікту на державному кордоні

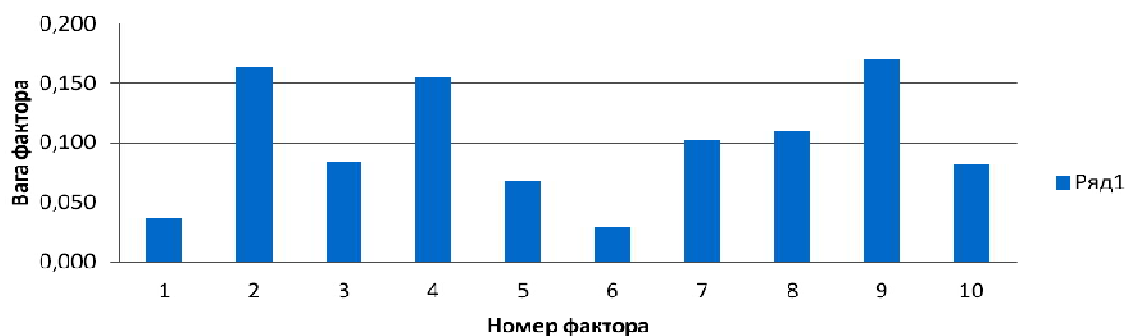

Рис. 2. Діаграма рангів на етапі збройного конфлікту на державному кордоні

На етапі повномасштабної збройної агресії проти України

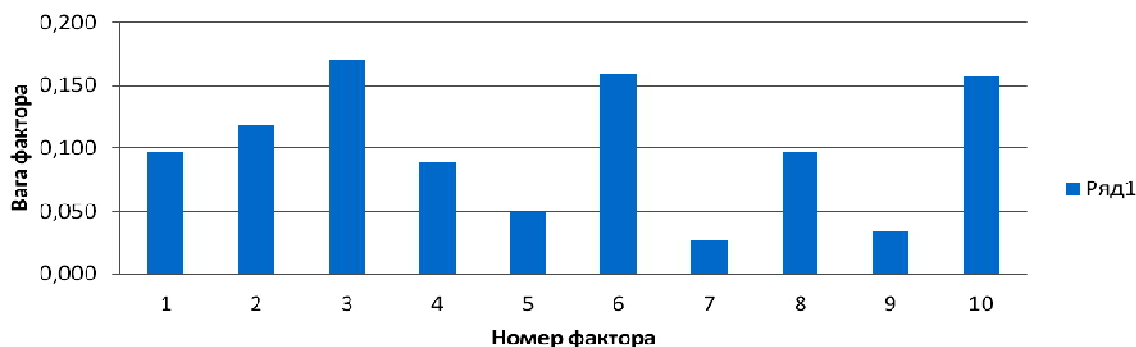

Рис. 3. Діаграма рангів на етапі повномасштабної збройної агресії проти України

За результатами ранжирування визначено, що факторами, які матимуть вплив на склад угруповання на всіх етапах виникнення та розвитку збройного конфлікту, можна вважати такі, як: чисельність і характер сил противника (1.3, 2.2, 3.1); фронт і глибина дій противника (1.4, 2.4, 3.2); види, форми і способи дій противника (1.5, 2.8, 3.4); інтенсивність дій противника (1.8, 2.9, 3.6).

Поряд із цим виділено фактори, які крім загальних впливатимуть на склад угруповання лише на одному з етапів виникнення та розвитку міжнародного збройного конфлікту. До них можна віднести: на етапі ускладнення обстановки на кордоні – кількість важливих державних об'єктів у районі загострення обстановки, що підлягають охороні (1.2), імовірність виникнення масових безладь у населених пунктах (1.7); на етапі збройного конфлікту на державному кордоні – термін прибуття в район прикордонного конфлікту сил негайного реагування ЗС України (2.1), кількість захоплених державних об'єктів, об'єктів інфраструктури, населених пунктів (2.5), кількість важливих державних об'єктів та об'єктів, уразливих у диверсійному та терористичному відношеннях (2.6); на етапі повномасштабної збройної агресії проти України – чисельність і характер сил противника, якому буде протидіяти угруповання НГУ (3.5), склад ОУВ (ОТУВ) ЗС України, що проводить оборонну операцію (3.7).

Висновки

Основним фактором впливу на склад угруповання НГУ у міжнародному збройному конфлікті можна вважати чисельність і характер сил противника, яким протидіятиме угруповання НГУ у своїй зоні відповідальності на будь-якому етапі розвитку кризової ситуації (диверсійно-розвідувальні групи, десанти, НЗФ тощо).

Похідними від цього основного фактора можна вважати такі:

- співвідношення за етапами кризової ситуації обсягу служби НГУ у сфері безпеки і бойової служби у сфері оборони;
- глибина і фронт вторгнення противника на територію країни;
- співвідношення обсягу завдань, що покладаються на НГУ, а з іншого боку – на ДПСУ і ЗС України, за етапами розвитку міжнародного збройного конфлікту;
- види об'єктів впливу противника у зоні відповідальності НГУ (об'єкти транспортної

інфраструктури, органів влади, правоохоронних і військових органів управління, органів постачання матеріально-технічних засобів).

Таким чином, на склад угруповання НГУ у міжнародному збройному конфлікті здійснюватимуть вплив фактори як загального, так і оперативного характеру. Причому фактори загального характеру матимуть вплив на чисельність сил, що будуть залучатися до виконання цих завдань, а від факторів оперативного характеру залежатиме саме склад угруповань, які будуть створюватися для реагування на виникнення кризових ситуацій на кордоні та участі у відсічі збройної агресії.

Урахування найвагоміших факторів ще на початку виникнення конфлікту дозволить здійснити якісне планування сил і засобів НГУ у випадках його ескалації та повномасштабного вторгнення противника на нашу територію.

Отримані результати можуть бути використані під час розроблення методики визначення раціонального складу угруповання НГУ, що створюватиметься для виконання завдань оборони.

Список використаних джерел

1. Про Національну гвардію України [Електронний ресурс] : Закон України від 13 берез. 2014 р. № 876-VII. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/876-18>. – Назва з екрана.
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року “Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України” [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 14 берез. 2016 р. № 92/2016. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/92/2016>. – Назва з екрана.
3. Результати ранжирування факторів, що впливають на склад та чисельність угруповань Національної гвардії України, які створюються для виконання завдань із забезпечення громадської безпеки [Текст] / М. М. Адамчук, Ю. П. Бабков, В. В. Колянда, С. Є. Кучерина // Честь і закон. – 2015. – № 2. – С. 29–35.
4. Тимошенко, Р. І. Ранжирування факторів, що впливають на склад угруповання військ, яке створюється для відбиття агресії [Текст] / Р. І. Тимошенко, О. М. Загорка, В. О. Колесніков // Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. – 2014. – № 2. – С. 7–12.

5. Телелим, В. М. Досвід створення та застосування угруповань військ (сил) у локальних війнах і збройних конфліктах другої половини ХХ та на початку ХХІ століття [Текст] : монографія / В. М. Телелим, О. М. Загорка, В. В. Стрижевський. – К. : НУОУ, 2012. – 336 с.

6. Загорка, О. М. Фактори, що впливають на створення угруповання військ (сил) в операціях Збройних Сил України [Текст] / О. М. Загорка, В. В. Стрижевський // Збірник наукових праць ЦВСД НУОУ. – 2011. – № 2 (43). – С. 4–12.

7. Руснак, І. С. Розвиток методологічних положень обґрунтування заходів організаційного будівництва (реформування) Повітряних Сил Збройних Сил України [Текст] / І. С. Руснак, О. М. Загорка // Наука і оборона. – 2010. – № 1. – С. 6–12.

8. Бабков, Ю. П. Система принципів створення угруповань військ (сил) Національної гвардії України [Текст] / Ю. П. Бабков, М. М. Адамчук, А. Ю. Бабков // Честь і закон. – 2015. – № 1. – С. 8–15.

9. Шмаков, О. М. Групування сил Національної гвардії України для виконання завдань з оборони країни [Текст] / О. М. Шмаков, В. Ю. Поляков // Честь і закон. – 2016. – № 1. – С. 4–7.

10. Военный энциклопедический словарь [Текст] / пред. гл. ред. Н. В. Огарков. – М. : Воениздат, 1984. – 863 с. – С. 773.

11. Участь Національної гвардії України в протидії гібридній війні [Текст] : звіт про НДР (шифр “Сапфір”). – Х. : НА НГУ, 2016. – С. 21.

Стаття надійшла до редакції 16.06.2017 р.

УДК 35.071.1

А. Н. Шмаков, Ю. П. Бабков, В. Ю. Поляков

ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА СОСТАВ ГРУППИРОВКИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ В МЕЖДУНАРОДНОМ ВООРУЖЕННОМ КОНФЛИКТЕ

Определен перечень факторов, влияющих на состав группировки Национальной гвардии Украины для выполнения возложенных задач при возникновении кризисных ситуаций на государственной границе и их эскалации до международного вооруженного конфликта (вооруженной агрессии против Украины). Проведено ранжирование выбранных факторов с целью разработки методики определения рационального состава группировки Национальной гвардии Украины для выполнения задач в сфере обороны.

Ключевые слова: *обострение обстановки на государственной границе, вооруженный конфликт на государственной границе, вооруженная агрессия против Украины, группировка Национальной гвардии Украины, факторы войны, метод экспертных оценок.*

UDC 35.071.1

O. M. Shmakov, Yu. P. Babkov, V. Yu. Poliakov

FACTORS INFLUENCING THE COMPOSITION OF THE GROUP OF NATIONAL GUARD OF UKRAINE IN AN INTERNATIONAL ARMED CONFLICT

The list of factors that influence the composition of the group of National Guard of Ukraine to perform assigned tasks in the event of a crisis on the state border and they escalate to interstate armed conflict (armed aggression against Ukraine). A ranking of selected factors in order to develop efficient methods for determining the composition of the group of National Guard of Ukraine to perform tasks in the field of defense.

Keywords: *aggravation of the situation at the state border, armed conflict at the state border, the armed aggression against Ukraine, the group National Guard of Ukraine factors of war, the method of peer review.*

Шмаков Олександр Миколайович – доктор військових наук, професор, завідувач кафедри оперативного мистецтва Національної академії Національної гвардії України

Бабков Юрій Павлович – кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри оперативного мистецтва Національної академії Національної гвардії України

Поляков Вадим Юрійович – ад'юнкт Національної академії Національної гвардії України